

U 5/2021 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan laajuisten energiainfrastruktuurien suuntaviivoista ja päätöksen N:o (EU) 347/2013 kumoamisesta

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle Euroopan komission 15 päivänä joulukuuta 2020 päivätty ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan laajuisten energiainfrastruktuurien suuntaviivoista ja päätöksen N:o (EU) 347/2013 kumoamisesta sekä ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 4.2.2021

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

Neuvotteleva virkamies Maria Kekki

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

MUISTIO

EU/2020/1780

29.1.2021

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUS EUROOPAN LAAJUISTEN ENERGIAINFRASTRUKTUURIEN SUUNTAVIIVOISTA JA PÄÄTÖKSEN N:O (EU) 347/2013 KUMOAMISESTA; KOM(2020) 824 LOPULLINEN

1 Ehdotuksen tausta ja tavoite

Vuonna 2013 perustettiin uusi TEN-E-kehys rajat ylittävälle energiainfrastruktuurin suunnittelulle, jolla pyrittiin nykyaikaistamaan ja laajentamaan Euroopan energiainfrastruktuuria. Tällä pyrittiin vaikuttamaan jäsenvaltioiden välillä oleviin puutteellisiin yhteenliittäntöihin, lopettamaan joidenkin jäsenvaltioiden eristys sähkön tai maakaasun sisämarkkinoista, turvata ja monipuolistaa Unionin energiansaanti, lähteet ja reitit sekä lisätä uusiutuvien energialähteiden integrointia. TEN-E-asetuksen tarkoituksena oli mahdollistaa unionin keskeisten energiapolitiikan tavoitteidensa saavuttamisen määrittelemällä säännöt yhteisen edun mukaisten hankkeiden (Project of Common Interest - PCI) tunnistamiseksi ja oikea-aikaiseksi kehittämiseksi ja varmistamalla Euroopan laajuisten energiaverkkojen yhteentoimivuus ja energian sisämarkkinoiden toiminta, toimitusvarmuus unionissa ja uusiutuvien energiamuotojen integrointi. Se myös edellyttää, että jäsenvaltiot yksinkertaistavat yhteisen edun mukaisten hankkeiden lupamenettelyjä ja tarjoaa sääntelyapua, sääntöjä ja ohjeita rajojen yli tapahtuvalle kustannustenjakamiselle, riskeihin liittyvät kannustimia sekä edellytykset saada rahoitusta Verkkojen Eurooppa - rahoitusvälineestä (Connecting Europe Facility - CEF).

Sen jälkeen EU on kuitenkin asettanut uusia ilmasto- ja energiapoliittisia tavoitteita vuodelle 2030 ja Unioni tähtää hiilineutraalisuuteen 2050. Unionin on merkittävästi lisättävä uusiutuvan sähkön tuotantoa saavuttaakseen yli 80 % -osuuden uusiutuvien energialähteiden sähköntuotannosta vuoteen 2050 mennessä. Tästä kasvava osuus on tultava mm. merituulivoimasta.

Euroopan päämiesten 2002 sopima 10% tavoite sähkön rajat ylittävistä liitännöistä suhteessa maan tuotantokapasiteettiin päivitettiin 2014 15 %:in. On arvioitu, että sähkön siirto- ja jakeluverkkoon tarvitaan EU:ssa 50,5 miljardin euron vuotuiset investoinnit 2030 ilmasto- ja energiatavoitteiden saavuttamiseksi. Sähkön roolin kasvun lisäksi uusiutuvien ja vähähiilisten kaasujen käyttö on kasvussa 2050 tavoitteiden mukaisesti.

Vaikka nykyisen asetuksen tavoitteet pysyvät suurelta osin voimassa, nykyinen TEN-E-kehys ei vielä täysin kuvasta Euroopan vihreän kasvun tavoitteita, päivitettyjä 2030 ilmasto- ja energiatavoitteita tai 2050 hiilineutraalisuustavoitetta ja näistä aiheutuvia energiapoliittisia muutoksia.

2 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde toissijaisuusperiaatteeseen

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 170 artiklassa määrätään, että unioni aikoo myötävaikuttaa Euroopan laajuisten verkkojen perustamiseen ja kehittämiseen, mukaan lukien energiainfrastruktuuri. Unionin on edistettävä kansallisten verkkojen yhteenliittämistä. Asetusehdotus perustuu SEUT 172 artiklaan, jossa säädetään oikeusperustasta suuntaviivojen antamiseksi, jotka kattavat EU: n tavoitteet, painopisteet ja päälinjat suunnitelluista toimista

Euroopan laajuisten verkkojen alalla 171 artiklan mukaisesti. Suuntaviivoissa määriteltävä yhteistä etua koskevat hankkeet, jotka ovat tarpeen EU:n rajat ylittävien energiaverkkojen tavoitteiden saavuttamiseksi. Suuntaviivoissa asetetaan myös ehdot, joilla unioni voi taloudellisesti tukea yhteistä etua koskevia hankkeita.

Asia käsitellään tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Neuvoston päätöksenteko tapahtuu määräenemmistöllä.

Valtioneuvosto katsoo, että asetusehdotuksen oikeusperustaa voidaan pitää asianmukaisena.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotuksen voidaan katsoa täyttävän toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen vaatimukset. Energiansiirtoinfrastruktuureilla on rajatylittävien vaikutusten vuoksi eurooppalaista lisäarvoa. Rajatylittävien energiainfrastruktuurien kehittäminen edellyttää jäsenvaltioiden välistä alueellista yhteistyötä. Yksittäisten jäsenvaltioiden säännökset ja toimet eivät riitä näiden infrastruktuurihankkeiden toteuttamiseen kaikilta osin. Ehdotus koskee riittävien energiainfrastruktuurien viiveettömän kehittämisen helpottamista kaikkialla unionissa ja sen naapurialueilla.

3 Pääasiallinen sisältö

Uudella TEN-E-asetusehdotuksella pyritään erityisesti mahdollistamaan energiakäänteen ja ilmastotavoitteiden saavuttamisen kannalta välttämättömien unionin sisällä ja naapurimaiden kanssa toteutettavien rajatylittävien hankkeiden ja investointien yksilöinti sekä parantamaan infrastruktuurien suunnittelua energiajärjestelmän integrointia ja merellä sijaitsevia sähköverkkoja varten. Lisäksi sillä pyritään edelleen lyhentämään PCI-hankkeiden lupamenettelyjä, jotta vältetään viivästykset hankkeissa, joilla helpotetaan energiakäännettä ja varmistamaan kustannustenjakovälineiden ja sääntelykannustimien asianmukainen käyttö.

Keskeiset uudistukset koskevat älykkäitä sähköverkkoja koskevien kelpoisuusvaatimusten ajan tasalle saattamista, maakaasuinfrastruktuurin poistamista asetuksen soveltamisalasta, mutta vedyn, sähköstä kaasuksi -infrastruktuurin ja älykkäiden kaasuverkkojen sisällyttäminen siihen sekä EU:n naapuruusalueen kolmansien maiden kanssa tehtävien keskinäistä etua koskevien hankkeiden (project of mutual interest – PMI) päivittämistä näiltä osin. Lisäksi uutta ovat yhdenmetyt meritekniset kehityssuunnitelmat, hallinnon ja kestävyuden lujittaminen, hankkeiden täytäntöönpanon nopeuttaminen ja merellä tuotettavaan uusiutuvaan energiaan liittyvien hankkeiden keskitetty palvelupiste kutakin merialuetta varten sekä investointikustannusten huomiointi kokonaisuudessaan.

Maakaasuhankkeet ja muutokset hankekategorioihin

TEN-E-asetuksen tulevan soveltamisalan osalta keskeinen kysymys on, pitäisikö maakaasuinfrastruktuuri säilyttää tukikelpoisena infrastruktuuriluokkana. Samalla komissio ehdottaa vetyinfrastruktuurin sisällyttämistä TEN-E-kehityksen soveltamisalaan, koska vedyllä on odotettu kasvava merkitys tiettyjen alojen hiilestä irtautumisessa ja rajatylittävän kaupan mahdollisuudet. Kaikkiaan näillä muutoksilla varmistettaisiin, että tuleva TEN-E-asetus sisältää kaikki infrastruktuuriluokat, joita tarvitaan unionin energia- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi Euroopan vihreän kehityksen ohjelman ja erityisesti vuosille 2030 ja 2050 asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Maakaasuhankkeiden poisrajaaminen perustellaan myös sillä, että TEN-E-politiikan tähänastisen täytäntöönpanon ansiosta toimitusvarmuudessa on tapahtunut merkittäviä parannuksia. Kun

parhaillaan rakenteilla olevat PCI-kaasuhankkeet ovat käytössä 2020-luvun alkupuolella, Euroopan on määrä saavuttaa hyvin yhteenliitetty ja häiriönkestävä kaasuverkko, ja kaikilla jäsenvaltioilla on pääsy vähintään kolmeen kaasulähteeseen. Kun otetaan huomioon, että maakaasun kysynnän arvioidaan vähenevän merkittävästi vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden mukaisesti, maakaasuinfrastruktuuria ei enää tarvitse tukea TEN-E-politiikalla.

Toisaalta tarkistetuissa TEN-E-asetuksissa otettaisiin huomioon kaasualan muuttuva toimintaympäristö, jossa uusiutuvien ja vähähiilisten kaasujen merkitys kasvaa. Asetusehdotuksessa otetaan käyttöön uusi infrastruktuuriluokka älykkäitä kaasuverkkoja varten. Tällä tuetaan jakelu- ja/tai siirtotason investointeja vihreiden kaasujen (tyypillisesti biokaasun ja biometaanin mutta myös vedyn) integroimiseksi verkkoon ja autetaan hallinnoimaan näin syntyvää monimutkaisempaa järjestelmää innovatiivisiin teknologioihin perustuen. Ehdolla olevat hankkeet käsittäisivät joukon investointeja, joiden tavoitteena on tietyn kaasuverkon muuttaminen älyverkoksi ja hiilestä irtautuminen.

Alojen, joilla päästöjen vähentäminen on vaikeaa, hiilestä irtautumista koskevien tarpeiden tukemiseksi TEN-E-asetukseen sisältyy erityisiä uusia ja käyttötarkoitukseltaan muutettuja vetyverkkoja, joilla on rajatylittävää merkitystä (mukaan luettuina vedyn siirtoputket ja niihin liittyvät laitteet, kuten kompressorit, varastointilaitokset ja nesteytetyn vedyn käsittelylaitokset), sekä tietyn raja-arvon ylittäviä sähköstä kaasuksi -toimintaa (Power to Gas - P2G) harjoittavia laitoksia, joilla on rajatylittävää merkitystä eli joiden tarkoituksena on toimittaa energiaa vähintään kahdelle jäsenvaltiolle. Vetyverkot otetaan asianmukaisesti huomioon kaasun siirtoverkonhaltijoiden eurooppalaisen verkoston laatimissa unionin laajuisissa kymmenvuotisissa verkonkehittämissuunnitelmissa.

Lisäksi öljyputket ja sähkönsiirron valtaväylät poistetaan infrastruktuuriluokituksista ja aihealueista. Rajatylittäviä öljyputkia ei enää sisällytetä asetukseen, koska ne eivät ole hiilestä irtautumista koskevien pitkän aikavälin tavoitteiden ja vihreän kehityksen ohjelman mukaisia.

Merituulivoima

Merellä sijaitsevan infrastruktuurin suunnittelussa olisi siirryttävä hankekohtaisesta lähestymistavasta koordinoituun ja kattavaan lähestymistapaan, jolla varmistetaan integroitujen merellä sijaitsevien verkkojen kestävä kehittäminen merellä tuotettavaan uusiutuvaan energiaan kullakin merialueella liittyvien mahdollisuuksien, ympäristönsuojelun ja muun meren käytön mukaisesti.

Merellä sijaitsevia sähköverkkoja koskevilla ehdotuksilla pyritään ottamaan käyttöön meritekhnistä infrastruktuuria koskeva yhdenmety verkonkehittämissuunnitelma, joka perustuu jäsenvaltioiden yhteisiin sitoumuksiin merellä sijaitsevien uusiutuvien energialähteiden käyttöönoton määrästä kullakin merialueella (meritekhnisessä suunnittelussa sovellettava ylhäältä alas - lähestymistapa). Asianomaisten jäsenvaltioiden olisi voitava arvioida eri merialueille uusiutuvaa energiaa varten mahdollisesti rakennettavien sähköverkkojen hyödyt ja kustannukset ja tehdä alustava kustannustenjakoaalyysi merialueetasolla, jotta voidaan tukea yhteisiä poliittisia sitoumuksia, jotka koskevat merellä tuotettavan uusiutuvan energian merialuekohtaista kehittämistä. Sen vuoksi komission olisi laadittava yhtenäiset periaatteet kustannus-hyötyanalyysia ja kustannustenjakomenetelmää varten merellä sijaitsevan integroidun verkon kehittämissuunnitelmien käyttöönottoa varten, jotta jäsenvaltiot voivat tehdä asianmukaisen arvioinnin.

Lisäksi ehdotetaan meritekhnistä infrastruktuuria koskevan keskitetyn palvelupisteen käyttöönotto kutakin merialuetta varten, mahdollisuus nopeuttaa tuomioistuinmenettelyitä, jos tällainen

vaihtoehto on olemassa, ja kaikkien investointikustannusten sisällyttäminen rajatylittävään kustannustenjakoon.

Meriteknistä infrastruktuuria koskevalla keskitetyllä palvelupisteellä pyritään yksinkertaistamaan ja nopeuttamaan uusiutuvan energiaa varten merelle rakennettavien sähköverkkojen lupamenettelyä ja joka toimii olemassa olevien merialuetutkimusten ja -suunnitelmien arkistona. Tällä pyritään helpottamaan yksittäisten PCI-hankkeiden lupamenettelyä ja tekemään näitä hankkeita koskevia kattavia päätöksiä. Jotta voidaan välttää se, että varhaisessa vaiheessa tarvitaan useita kuulemisia, lupamenettelyä edeltävän kuulemisen olisi oltava valinnainen, jos se jo sisältyy kansallisiin sääntöihin samojen tai tiukempien vaatimusten mukaisesti kuin niiden, joista nykyisessä TEN-E-asetuksessa säädetään.

Kestävyyskriteeri

Hankkeiden valintaperusteisiin sisältyy nyt hankkeiden valintavaiheessa pakollinen kestävyyttä koskeva peruste kaikissa infrastruktuuriluokissa ja vähintään yksi muu peruste (markkinoiden yhdentyminen, toimitusvarmuus, kilpailu), jotta varmistetaan johdonmukaisuus unionin infrastruktuuritarpeiden kehityksen ja hiilestä irtautumista koskevien tavoitteiden kanssa. Hankkeiden kestävyyttä tarkastellaan uusiutuvien energialähteiden verkkoon integroimisen tai kasvi-huonekaasupäästöjen vähentämisen kannalta. Kestävyystarkastelu on ollut mahdollinen jo aiemmassa TEN-E-asetuksessa, mutta nyt siitä on tarkoitus tehdä velvoittava.

Kymmenvuotinen verkonkehittämissuunnitelma

Asetuksen uusilla säännöksillä pyritään parantamaan infrastruktuurien suunnittelua energijärjestelmän integroimiseksi. Unionin laajuinen kymmenvuotinen verkonkehittämissuunnitelma (Ten Year Network Development Plan - TYNDP), jonka pohjalta määritetään yhteistä etua koskevat hankkeet sähkö- ja kaasuluokissa, on osoittautunut toimivaksi. Vaikka sähkön ja kaasun siirtoverkonhaltijoiden eurooppalaisella verkostolla (ENTSOt) ja siirtoverkonhaltijoilla on tärkeä rooli prosessissa, lisätarkastelu on tarpeen erityisesti, kun on kyse tulevaisuuden skenaarioiden määrittelemisestä, infrastruktuurien pitkän aikavälin puutteiden ja pullonkaulojen määrittämisestä sekä yksittäisten hankkeiden arvioimisesta, jotta voidaan lisätä luottamusta prosessiin. Riippumattoman validoinnin tarpeen vuoksi energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyövirastolla ACER:lla ja komissiolla olisi oltava suurempi rooli prosessissa myös silloin unionin laajuisen kymmenvuotisen verkonkehittämissuunnitelman laatimisesta.

4 Käsittelyvaiheet

4.1 Kansallinen käsittely

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt nyt käsiteltävänä olevaa ehdotusta ja U-kirjelmäluonnosta koskevat lausunnot EU-asioiden komitean alaiselta Energia- ja EURATOM -jaostolta (EU21) 22.–26. tammikuuta 2021. Lisäksi on kuultu asiantuntijalausuntoja Fingridiltä.

Merellä tuotettuun energiaan liittyviä kysymyksiä on käsitelty aiemmin myös valtioneuvoston E-kirjelmässä komission tiedonannosta EU:n merienergiastrategiasta E 160/2020 vp.

4.2 Ehdotuksen käsittely EU:n toimielimissä

Komissio esitteli asetusehdotuksen neuvoston työryhmässä 5.1.2021. Ehdotusta on käsitelty neuvoston työryhmässä viikoittain 12.1.2021, 19.1.2021 ja 26.1.2021. Neuvoston puheenjohta-

jamaa Portugal on kertonut pyrkivänsä käsittelemään asetusehdotusta kaudellaan ripeästi ja tuovansa sen energiaministereiden käsiteltäväksi kesäkuun energianeuvostossa edistymisraporttia tai jopa yleisnäkemyistä varten. Asetusehdotus on von der Leyenin komission ensimmäinen energiaa koskeva lainsäädäntöehdotus. Se on parhaillaan myös ainut energiaa koskeva lainsäädäntöehdotus, joten sen käsittelylle on hyvin aikaa neuvoston energiatyöryhmässä.

Euroopan parlamentissa ehdotuksen käsittelystä vastaava valiokunta on teollisuus-, tutkimus ja energiavalioikunta (ITRE) ja raportööriksi on nimetty Zdzisław Krasnodębski (ECR/PL).

5 Ehdotuksen vaikutukset

Ehdotuksen vaikutusten arviointi perustuu pääosin joulukuussa 2020 annetussa komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa (SWD(2020) 346 final) esitettyihin näkemyksiin.

5.1 Vaikutukset kansalliseen lainsäädäntöön

Asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta eikä edellyttäisi suoraan muutoksia Suomen lainsäädäntöön. Kuitenkin, asetusehdotuksen edellyttämien viranomaisvelvoitteiden mahdollisilla muutoksilla voi olla vaikutuksia niiden kansallisiin järjestelyihin ja täten vaikutus näitä koskevaan kansalliseen lainsäädäntöön.

5.2 Taloudelliset ja muut vaikutukset

Asetusehdotuksella ei arvioida olevan suoria taloudellisia vaikutuksia. Asetusehdotuksen mukaisesti kuitenkin asetetaan ne kriteerit ja prosessit, joilla EU:n PCI-hankkeita valitaan ja jotka voivat saada rahoitusta CEF-rahoitusvälineestä. CEF:ssä energiahankkeisiin on varattu 5,2 miljardia euroa uudesta EU:n rahoituskehiksestä 2021–2027. Verkkojen Euroopan energiarahoitusta Suomi on aiemmalla 2014–2020 kaudella saanut yhteensä noin 98 miljoonaa euroa (saanto rahoitusvälineestä 1,83 %). Suomi sai Balticconnector-kaasuputken rakentamiselle poikkeuksellisen 75 %:n tuen. Uudella rahoituskehyskaudella suunnitteilla on ainakin yksi, Suomen ja Ruotsin välisten sähkönsiirtoyhteyksien vahvistamiseen liittyvä rajajohtohanke, johon voidaan hakea EU-rahoitusta. Komissio on arvioinut, että CEF-tukea jaettaisiin vanhanmallisesti olemassa olevan TEN-E-asetuksen pohjalta 2021–2023 ja ensimmäisen kerran uuden TEN-E-asetuksen pohjalta 2024.

Komissio on arvioinut, että TEN-E-asetuksessa ei oteta käyttöön sääntelymaksuja, kuten veroja, veronluonteisia maksuja ja muita maksuja. Uusien toimintavaihtoehtojen yhdistelmästä aiheutuu *välittömiä kustannuksia* yrityksille (pääasiassa infrastruktuurihankkeen toteuttajille), joille koituu kustannuksia sääntöjen noudattamisesta ja hallinnollisesta rasitteesta, ja hallinnoille (kansallisille toimivaltaisille viranomaisille, kansallisille sääntelyviranomaisille, komissiolle ja ACERille), kun ne joutuvat noudattamaan asetuksessa säädettyjä aineellisia velvoitteita tai vaatimuksia. Merelle rakennettavien sähköverkkojen kustannusten jaon muutoksen osalta sähkönkäyttäjien ja muiden tuottajien osuus verkkoinvestointien rahoittamisesta puolestaan kasvaisi suhteessa merellä sijaitsevien tuotantolaitosten haltijoihin, ennen kaikkea merituulivoiman tuottajiin. Tällä saattaa olla vaikutuksia myös siihen, että kustannusten jaon kriteereitä on muutettava myös muiden tuottajien osalta. Parhaaksi arvioitujen vaihtoehtojen yhdistelmän soveltaminen aiheuttaa *välillisiä kustannuksia* kansalaisille/kuluttajille, yrityksille ja hallinnoille, kun verkkotariffeja korotetaan, jotta voidaan rahoittaa investointeja sääntelyviranomaisen määrittämään pääomapohjaan. Verkkojen Eurooppa -välineen rahoitustuella voidaan kuitenkin lieventää vaikutusta verkkotariffeihin, jos PCI-hankkeella on merkittäviä ulkoisvaikutuksia toimitusvarmuuteen, yhteisvastuuseen tai innovointiin. Näitä kustannuksia ei ollut tässä vaiheessa mahdollista arvioida kaikkien toimien osalta, mutta niitä ei pidetä merkittävinä. Lisäkustannukset

olisivat vähäiset nykyisiin kustannuksiin verrattuna. Kansallisella ja unionin tasolla toteuttavasta *täytäntöönpanon valvonnasta aiheutuvat lisäkustannukset* riippuvat toteutusmuodosta. Ehdotukseen liittyvät talousarviovaikutukset koskevat energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyöviraston (ACER) resursseja.

Merituulivoiman liityntäkustannus suhteessa maalle rakennettavaan kantaverkkoinfraan on erittäin merkittävä. Merellä tapahtuvan uusiutuvan energian tuotannon lisääminen Euroopassa vuoteen 2050 mennessä täyteen potentiaaliinsa aiheuttaisi arviolta 800 miljardin euron kustannukset, joista kaksi kolmasosaa koskee siihen liittyvää verkkoinfrastruktuuria.

6 Ahvenanmaan toimivalta

Asia kuuluu maakunnan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n 10 ja 22 kohdan perusteella maakunnan lainsäädäntövaltaan.

7 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää TEN-E-asetuksen päivittämistä lähtökohtaisesti perusteltuna. Aiemman 2013 annetun asetuksen jälkeen EU on tehnyt uusia ilmasto- ja energiapoliittisia linjauksia vuodelle 2030 ja sopinut hiilineutraaliustavoitteesta vuodelle 2050. Energiainfrastruktuurin investoinnit ovat luonteeltaan pitkäaikaisia ja niiden takaisinmaksuaika on pitkä. Jotta EU voi saavuttaa asettamansa ilmasto- ja energiapoliittiset tavoitteet, tulee nyt tehtävien investointien olla näiden politiikkojen kanssa samansuuntaisia.

Maakaasuun liittyvien infrastruktuurihankkeiden poistuminen PCI-hankekategoriana on ilmastönäkökulmasta perusteltua. EU:n energiapolitiikkaa ohjaavat kuitenkin myös toimitusvarmuus ja kustannustehokkuus. Ukrainan kaasukriisin yhteydessä erityisesti Keski- ja Itä-Euroopan maat ovat olleet todellisissa vaikeuksissa toimittaa kansalaisilleen tarvittava määrä maakaasua ja täten pitää ihmisten asunnot lämpiminä. Tätä toimitusvarmuuskeskustelua on myös EU:ssa käyty laajasti. Voisi ollakin perusteltua, että hyvin poikkeuksellisin toimitusvarmuusperustein myös yksittäiset maakaasuhankkeet voisivat jatkossakin saada PCI-statusen. Yksittäisten maakaasuhankkeiden tukeminen ei myöskään uhkaa EU:n ilmasto- ja energiatavoitteiden saavuttamista. Lisäksi jo aiemmin PCI-statusen saaneet hankkeet tulisi säilyä PCI-listalla vaikka uusi TEN-E-asetus tuleekin voimaan. Öljyinfrastruktuurin poistuminen PCI-hankekategoriana on perusteltua.

Valtioneuvosto pitää tervetulleena uutta älykkäiden kaasuverkkojen hankekategoriaa, jonka kautta pystytään edistämään sellaista rajat ylittävää, olemassa olevan maakaasuverkon kehittämistä jakelu- ja/tai siirtoverkkotasolla, joka mahdollistaa biokaasun ja synteettisten kaasujen, mutta myös vedyn integroimista verkkoon.

Merituulivoimalla arvioidaan olevan suuri merkitys tulevaisuuden uusiutuvan sähkön tuotannossa. Merellä tuotettuun uusiutuvan energian ja ennen kaikkea merituulivoiman edistämiseen liittyen komissiolla on taustalla ajatus, että merituulivoimahankkeita tulisi edistää aiempaa voimakkaammin ”ylhäältä päin”. Merituulivoiman potentiaali on Euroopassa ja myös Suomessa merkittävä, mutta Suomessa markkinatoimijat eivät ole lähteneet vielä laajamittaisesti kehittämään merituulivoimaa ja rakentamisen voidaan arvioida painottuvan 2030-luvulle. Useissa muissa jäsenvaltioissa merellä tuotettu uusiutuva energia ja ennen kaikkea merituulivoima ovat edistyneet nopeammin, muun muassa maa-alueiden tiheään asutuksen vuoksi. Osassa jäsenvaltioista myös rajat ylittävät merituulivoimaprojektit ovat ajankohtaisia.

Merituulivoimarakentamiseen kaivataan kiistatta koordinaatiota ja verkkosuunnittelua. Komission ehdottamia merialueittain tehtäviä pakollisia sitoumuksia uusiutuvalla energialle Suomi pitää kuitenkin liian pitkälle menevinä. Vapaaehtoisuuteen perustuvaa yhteistyötä jäsenmaiden välillä Suomi pitäisi kuitenkin kannatettavana. Kuten komission merelle tuotettua energiaa koskevasta tiedonannosta annetussa E-kirjeessä on aiemmin tuotu esiin, yhteistyön vahvistamisessa tulisi huomioida maiden ominaispiirteet. Suomessa ei ole merellä tuotettavalle energialle ja ennen kaikkea merituulivoimalle asetettu erillisiä tuotantomäärätavoitteita, eikä valtiolla ole samanlaista aktiivista roolia yksittäisten hankkeiden kehittämisessä kuin joissakin muissa EU-jäsenvaltioissa. Asetusehdotuksessa lähtökohdaksi on otettu, että jäsenvaltiot määrittäisivät tuotantomäärän ja päättäisivät ilmeisesti myös energiantuotantoalueista ylhäältä päin. Komission ehdottamia 2050 asti tehtäviä suunnitelmia merellä tuotetun uusiutuvan energian rakentamiseksi voikin pitää tarkkuustasoltaan kyseenalaisina. Merellä tuotetun uusiutuvan energian sitoumukset eivät muutenkaan kuulu TEN-E-asetuksen piiriin. Merituulivoiman tarvitsemat verkkoinvestoinnit kuuluvat jo nykyisellään TEN-E-asetuksen piiriin mutta merituulivoiman kehittäminen laajemmin ei sovellu TEN-E-asetuksen oikeusperustaan. Ehdotuksen jatkokäsittelyssä olisi myös hyvä selvittää, voisiko merellä tuotetun uusiutuvan energian kehittämisen edellyttämää koordinaatiota edistää olemassa olevien instrumenttien kautta.

Merialueittain tehtävien uusiutuvan energian tuotantoa koskevien sitoumusten teossa siirtoverkonhaltijoita ei osallistettaisi, vaan siirtoverkonhaltijoiden tulisi jälkikäteen laatia sopimuksen pohjalta merellä sijaitsevan verkon kehittämissuunnitelma. Lähestymistapa ei tästäkään näkökulmasta välttämättä ole tarkoituksenmukainen. Suomen kannalta merellä sijaitsevien verkkojen kehittämisen osoittaminen siirtoverkonhaltijalle ehdotetussa laajuudessa lisäksi muuttaisi kustannustenjakoperiaatteita nykyisestä, sillä tuotantolaitoksen liittymisjohtojen rakentaminen kuuluu tällä hetkellä tuotantolaitoksenhaltijan vastuulle. On myös mietittävä, onko tarkoituksenmukaista, että verkon rakentaminen perustuisi alueellisiin suunnitelmiin hankekehittäjien konkreettisten projektien sijaan. Suomi pitää tärkeänä, että turhien kustannusten välttämiseksi verkon suunnittelu ja rakentaminen perustuvat verkonkäyttäjien tarpeisiin. Merelle rakennettavaa verkkoa ei voi käytännössä suunnitella irrallaan maalla sijaitsevasta verkosta. Pohjoismaiden kaltaisille verrattain pienille sähkön synkronialueille laajamittainen meriverkko vaikuttaisi erityisen paljon perinteisen kantaverkon suunnitteluun ja käyttöön.

Uusiutuvaa energiaa varten merelle rakennettavien verkkojen rajat ylittävien kustannustenjaon periaatteet laatisi komissio. Olisikin mahdollista, että toisen jäsenmaan alueelle merituulivoimaa varten rakennetusta siirtoverkosta voisi aiheutua kustannuksia myös muille jäsenmaille. Jäsenmailla tulisikin säilyä valta hyväksyä PCI-hankkeet, jotka liittyvät sen alueeseen, ja niistä aiheutuvat kustannukset sekä pystyä edelleen itsenäisesti määrittelemään energiantuotantomuotonsa EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artiklan 194 mukaisesti.

Suomi kannattaa jäsenmaiden yhteistyön vahvistamista EU:n alueella, kuitenkin niin että maiden ominaispiirteet ja kansallisesti toteutettavat hankkeet otetaan toimita tasavertaisesti huomioon. Alueellista yhteistyötä voidaan tältäkin osin entisestään kehittää, mutta olisi tärkeää huomioida jäsenvaltioiden erilaiset kansalliset tilanteet ja ratkaisut esimerkiksi merienergian hyödyntämisessä, verkkojen kehittämisessä ja johtojen rakentamisvastuissa.

Suomessa on edelleen hyvin tilaa myös maatuulivoiman hyödyntämiselle. Suomessa maatuulivoimahankkeet rakentuvat myös ilman yhteiskunnan tukea. Merituulivoiman laajamittainen tukeminen voi vaikuttaa muun sähköntuotannon kannattavuuteen ja markkinaehtoiisiin investointeihin. Tällä voi olla kannattavuusriskejä myös olemassa olevalle, järjestelmän tasapainossa pitämisen kannalta merkittävälle tuotantokapasiteetille. Sähkön tuotantoa tulisikin ensisijaisesti rakentaa markkinaehtoisesti, eli askeleittain ja kulutuksen kasvun myötä.

Suomi katsoo lisäksi, että silmukoitujen merituulivoimaa varten rakennettavien verkkojen tekniikka standardointineen on vielä kehitysvaiheessa eikä kaikilta osin kypsää laajamittaisen verkon rakentamiseen. Sen sijaan pilotointi olisi ennen laajamittaisia investointeja perustellumpaa.

Merellä sijaitsevien hankkeiden luvitukseen liittyen komissio ehdottaa, että alueellisesti, esimerkiksi Itämeren alueelle, nimetään yksi tai useampi yhteinen toimija koordinoimaan yhteishankkeisiin liittyvien kansallisten viranomaisten päätöksentekoa. Tämän koordinoinnin luonne on kuitenkin epäselvä ja eri viranomaisten vastuu on syytä selvittää tarkoin etukäteen.

Sähkö- ja maakaasuinfrastruktuurin suunnittelu EU:ssa perustuu siirtoverkonhaltijoiden yhteistyötahojen (ENTSO-E ja ENTSO-G) laatimiin 10-vuotisiin verkkosuunnitelmiin (Ten Year Network Development Plan – TYNDP). PCI-hankkeiksi voidaan valita hankkeita vain näistä TYNDP-suunnitelmista. Komissio ehdottaa nyt TYNDP-suunnitelmien laatimiseen muutosta siten, että ne tulisi sekä ACER-viraston ja komission hyväksyttäviksi ja niitä tulisi muuttaa ACER:n ja komission mahdollisten mielipiteiden mukaisiksi. TYNDP:ien laadinnassa pitäisi kyllä ottaa huomioon jäsenmaiden kansalliset energia- ja ilmastosuunnitelmat (NECP) mutta ACER:ille ja KOM:lle annetaan nyt huomattavan painoarvo skenaarioiden valmistelussa, eikä tällainen toimivallansiirto ole perusteltua.

Komissio ehdottaa, että infrastruktuurin **kestävyysvaikutuksia** tarkastellaan tarkemmin. Tämä koskisi erityisesti sähköverkon parantamis-, vety-, älykkäiden kaasuverkko- ja elektrolyyserihankkeita. Kestävyyden määrittely eroaa hieman joka hankekategoriassa, mutta pääsääntöisesti koskee kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ja ympäristövaikutuksia. Kestävyyden lisääminen valintakriteeriksi ja erillisen kestävyysfiltterin käyttöönotto tulee valmistella huolella.